

УДК 17.023.33:614.23

Г. Т. Терешкевич, канд. наук з держ. управління, доц.,
О. В. Шуст, канд. хім. наук

ЗАСАДИ БІОЕТИКИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОКЛИКАННЯ ЛІКАРЯ

*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
Львів, Україна*

УДК 17.023.33:614.23

Г. Т. Терешкевич, О. В. Шуст

ЗАСАДИ БІОЕТИКИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОКЛИКАННЯ ЛІКАРЯ

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Львів, Україна

У статті висвітлюються цінності та засади біоетики, а також акцентується увага на значущості вибору орієнтирів для наслідування на прикладах Гіппократа, Косьми і Даміана, Пантелеймона, Абу Алі аль-Хусейн ібн Абдаллах ібн Сіні, Мойсея Маймоніда, Агапіта Печерського, святителя Луки (Валентин Феліксівич) Войно-Ясенецького, Джузеппе Москаті, сестри Марти Вецької тощо, що відіграють важливу роль у реалізації покликання лікаря.

Ключові слова: покликання лікаря, цінності та засади біоетики, приклади для наслідування, милосердя, жертвність, служіння, зцілення душевних і тілесних недуг, вражаюча любов до істини.

UDC 17.023.33:614.23

G. V. Tereshkevych, O. V. Shust

VALUES AND PRINCIPLES OF BIOETHICS IN DOCTOR MISSION REALIZATION

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine

The article highlights the values and principles of bioethics, also focused on the importance of the choice of benchmarks to follow the examples of Hippocrates, Cosmas and Damian, Panteleimon, Abu Ali ibn al-Husayn ibn Abdal Sina, Moses Maimonides, Agapit Pechersky, St. Luke (Valentin) Voyno-Yasenetsky, Giuseppe Moscati, s. Martha Vyetska etc., which play an important role in the implementation of the doctor's vocation.

Key words: vocation of a doctor, values and principles of bioethics, examples to follow, compassion, sacrifice, service, healing emotional and physical ailments, impressive love of truth.

Актуальність

Лікар покликаний охороняти те, що є найціннішим для людини — її життя і здоров'я. І медицина — це не лише лікарське мистецтво, не лише наука, яка має високу і благородну ціль. Медицина — це насамперед служіння. Професія лікаря за всіх часів була у великій пошані серед людей. Однак сучасні соціологічні опитування, зокрема в Україні, свідчать, що довіра до лікарів похитнулася. Торуючи щоденну професійну дорогу, важливо мати приклади для наслідування.

Мета роботи — наголосити на важливості реалізації моральних цінностей і засад у покликанні лікаря на прикладах Гіппократа, Косьми і Даміана, Пантелеймона, Абу Алі аль-Хусейн ібн Абдаллах ібн Сіні, Мойсея Маймоніда, Агапіта Печерського, святителя Луки (Валентин Феліксівич) Войно-Ясенецького, Джузеппе Москаті, сестри Марти Вецької, які можуть служити беззаперечним ідеалом для наслідування.

Результати

Людяності й обов'язку перед усім живим на планеті навчає біоетика. Ця порівняно молода наука покликана розв'язувати проблеми ставлення до людського життя у всіх його проявах, аналізуючи моральність дій людини, тобто відповідність вчинків моральним нормам і цінностям у біолого-медичній галузі та системі охорони здоров'я.

На думку В. Р. Поттера, біоетика — це наука виживання. Саме він запровадив термін «біоетика», що вперше з'явився у його статті «Біоетика — наука виживання» [13, с. 127–153]. Е. Згречча тлумачить біоетику як місток між біомедичними науками й науками про людину [16, с. 78]. А. Геллегерс вважає біоетику маевтикою, тобто наукою, що здатна тлумачити цінності у діалозі медицини, філософії й етики [15, с. 19–29]. Саме він дав вагомий поштовх розвитку біоетики як академічної дисципліни, а на цій основі С. Спінзанті стверджував, що біоетика має запобігати

кризовим явищем у взаєминах лікар–пацієнт через апеляцію до суспільної думки, відновлюючи при цьому засаду автономії пацієнта [17, с. 5–28].

В. Райх вважає, що біоетика — це наука про людську поведінку щодо життя й здоров'я у світлі моральних засад і цінностей [14, с. 19]. Е. Згречча твердить, що, зважаючи на розвиток технологій, біоетика займається етичними проблемами, пов'язаними з розвитком біології та медицини, екології [16, с. 78]. Е. Пеллегріно і Д. Томазма звертають головну увагу на взаємини лікар–пацієнт, тому визначають біоетику як медичну етику, що оберігає традиції Гіппократа, відкидаючи медичний патерналізм. С. Спінзанті наголошує на автономії пацієнта не лише в контексті цих взаємин, але також на рівні суспільної думки, розцінюючи біоетику як продовження медичної етики [17, с. 5–28].

Біоетика передусім є системою моральних вимірів дій і вчинків людини щодо інших людей, себе самої та суспільства. Вона є міждисциплінарною, оскільки як система спирається на принципи етики, біології, медицини, психології, екології, релігії, філософії, соціології та інших галузей людського життя. Її мета і засоби потребують правової регламентації.

З огляду на бурхливий розвиток біології, медицини, технологічних наук особливе місце посідає персоналістична біоетика, яка зосереджує увагу на людині як особистості у її духовній, душевній і тілесній цілісності.

Е. Згречча, надаючи особистості людини найвищого значення, сформулював *найважливіші етичні засади*, які стали головними напрямками біоетики: засаду охорони фізичного життя (яке є фундаментальною цінністю людини); засаду цілісності, або терапевтичну засаду (частина організму жертвується задля добра цілого організму); засаду свободи–відповідальності (свобода не має жодного сенсу без правди і відповідальності); засаду соціальності–субсидіарності (допомагати більше там, де більша потреба) [16, с. 78].

Фах лікаря передбачає таке спілкування з людиною, у якому людська істота постає перед ним як вершина Божого творіння, відкуплена кривавою жертвою Ісуса Христа. Покликання лікаря — насамперед служити людині [11, с. 89]. Лікар має дотримуватися високих етичних засад, підпорядковуватися такому державному законодавству, яке б не суперечило цінностям людського життя, оскільки воно, регламентуючи основні аспекти лікарської діяльності, має регулювати стосунки між фізичними і юридичними особами на будь-якому рівні надання медичної допомоги й у своїй основі не повинно суперечити засадам біоетики.

Лікар існує з Господньої установи і є знаком Його милосердя (Сир. 38: 1–3, 6–7). Для лікаря важливими є не тільки професійні уміння, а й віра та взаємини з Творцем, бо у Ньому він знаходить сили для служіння людям. «Та й лікарям слід так

само молитись до Господа, щоб Він полегшив страждання хворого та врятував життя» (Сир. 38: 14) [6, с. 798].

Папа Іван Павло II підкреслював, що лікарське покликання близьке до священничого. Лікар має бути розрадником і помічником людини, бачити не лише хворобу, а й духовні рани і біль, які охоплюють все людське єство. Він повинен бачити у пацієнтові свого ближнього, якого треба возлюбити як себе самого. Щобільше, лікар покликаний бачити у своєму пацієнтові образ Божий, який є у кожному з нас. Тоді лікарське служіння стає служінням Богові через людину, яка хворіє і страждає.

Засади біоетики спрямовані на захист життя — цього найбільшого дару Господнього та гідності людини як особистості. Лікарське служіння — це допомога людям, полегшення їхніх духовних, душевних і тілесних страждань, забезпечення хворих необхідною людською підтримкою, повага до гідності людини як особистості у її духовній, душевній і тілесній єдності, оберігання людського життя від моменту запліднення до природної смерті. Іспит, який складає лікар усе своє життя, — це не лише іспит на фаховість, це іспит на милосердя і співчуття.

У XVII ст. емблемою медицини була палаюча свічка, яку згодом замінили на чашу і змію. Внутрішнім змістом цього символу були слова Авіценни: “*Aliis inserviendo ipse consumor*” — «Служачи іншим, згораю сам». Хай слова ці стануть кредо діянь лікарів. Нехай образ палаючої свічки буде тим символом у нинішній, хоч і тривожний, але обнадійливий час. Лікар завжди повинен нести в душу людини надію на порятунок, добровільно стати на шлях згоряння — у власноруч розкладену ватру він має щодня докидати часточки своєї душі, щоб вона не згасла, не жевріла, а горіла.

Вибір орієнтирів завжди є чи не найважливішим у житті кожного. Незрівняним прикладом реалізації глибинного сенсу покликання лікаря є Христос, бо Він так полюбив світ, що прийшов віддати Своє життя як викуп за багатьох. Лише керуючись любов'ю, ми зможемо відчувати болі і страждання інших, як свої. І тільки тоді в особі хворого можемо побачити образ Господа, який сказав: «Що ви зробили одному з братів Моїх найменших, те ви Мені зробили» (Мт. 25, 40) [6, с. 39–40], а також: «Будьте милосердні, як Отець ваш милосердний» (Лк. 6, 36) [6, с. 82].

Кожний лікар, починаючи свій професійний шлях, виголошує клятву, яка пов'язана з ім'ям *Гіппократа*, давньогрецького лікаря, який увійшов в історію як батько медицини. У цій клятві вперше були сформульовані етичні засади лікаря. Гіппократа ще античні історики називали «зіркою і світлом лікарського мистецтва». Він зібрав усі відомі на той час медичні спостереження, систематизував їх і дав їм філософське обґрунтування.

Гіппократ висловлювався: «Чисто і непорочно буду я проводити своє життя», «Могутній дух рятує розслаблене тіло», «Не нашкодъ!», «Деякі хворі, незважаючи на свідомість приречених, одужують тільки тому, що впевнені в майстерності лікаря» тощо [2, с. 12–14].

Зворушливою в історії християнства раннього періоду є доля римських юнаків *Косьми і Даміана*, щедрих за своєю вдачею, які були практикуючими християнами. З історії Церкви вони відомі як лікарі-безсрібники: безкоштовно лікували всіх, у тому числі братів-християн, переслідуваних під час гонінь на християнство в Римській імперії. За це Косьма і Даміан стали жертвами переслідувань у роки правління імператорів Галлієна (253–268 pp.) і Авреліана (270–275 pp.) [8, с. 5–7].

Святий великомученик і цілитель *Пантелеймон* (з Никомидії, тепер м. Ізміт, Туреччина) за професією був лікарем. Він присвятив своє життя хворим і стражденним. Пантелеймон відзначався великим милосердям до вбогих, яких лікував без грошей, часто чудесним способом. Він лікував усіх, хто звертався до нього, відвідував ув'язнених і при цьому зціляв страждених не тільки медичними засобами, але перш за все іменем Господнім. Оскаржений своїми колегами-лікарями перед імператором Діоклетіаном у тому, що він проповідував Христову віру, Пантелеймон загинув мученицькою смертю у 305 р. [4, с. 412–413].

Абу Алі аль-Хусейн ібн Абдаллах ібн Сіна (лат. Авіценна, з Афшани, неподалік від Бухари, тепер Хамадан. Його батько походив з м. Балха — сучасний Афганістан) — перський учений-енциклопедист, лікар, філософ, хімік, астроном, теолог, поет народів Таджикистану, Середньої Азії та Ірану, музикант. Авіценна був найвідомішим філософом середньовічного ісламу, послідовником античної традиції (насамперед аристотелівської, стоїчної та неоплатонічної), яку він пристосовував до практичних потреб життя та завдань природничо-наукових досліджень. Авіценна був переслідуваний за свої світоглядні переконання. Його філософські праці були написані під впливом Аль-Фарабі, Аристотеля та неоплатоніків і, у свою чергу, вплинули на схоластиків XIII ст. Алі Ібн Сіна вважається найвпливовішим поліматом Золотої доби ісламу.

Ібн Сіна написав близько 450 трактатів на теми з різних галузей науки, у тому числі й медицини. Його найвідомішими роботами є «Книга зцілення», «Обширна філософська і наукова енциклопедія» і «Канон лікарської науки», який був основним підручником для вивчення медицини у багатьох середньовічних університетах. Це ціла медична енциклопедія, що розглядає з великою повнотою (у межах знань того часу) все, що стосується здоров'я і хвороб людини. «Канон лікарської науки» був першою книгою, яка торкнулася теми експериментальної медицини, дока-

зової медицини, випадково-контрольованих досліджень. Канон установив правила і принципи перевірки ефективності нових ліків і медикаментів, які й дотепер є основою клінічної фармакології та сучасних клінічних досліджень. У «Каноні» багато уваги приділяється не лише способам лікування різних хвороб, але й питанням профілактики, запобігання хворобам, збереження здоров'я людини. Важливе значення Авіценна надавав фізичним вправам, режиму харчування, відпочинку, особистій гігієні людей різного віку.

Авіценна твердив: «Світязи іншим — згораю сам», «Немає безнадійно хворих, є лише безнадійні лікарі...», «Якщо я не прокладу стежини до людських сердець, вони не звернуться до мене» [5, с. 225–227].

Мойсей Маймонід (родом з Кордови, Іспанія) — один з найвидатніших єврейських філософів Середньовіччя, визначний лікар, теолог жив і працював у XII ст. Беручи до уваги праці Аристотеля, Платона й арабських філософів, у своїх творах М. Маймонід пояснював єврейську релігійну філософію. Його найвідоміші праці «Мішне Тора» («Повторення Закону», 1180) і «Море невихим» («Путівник розгублених», 1190) мали великий вплив на єврейську філософію Середньовіччя.

Досяг значних успіхів у медичній практиці. У 1185 р. Маймоніда було призначено особистим лікарем султана Єгипту Салах ад-Діна.

Молитва Маймоніда, написана в Середньовіччі, ніби написана недавно, і звучить так актуально:

«О, Боже, наповни мою душу любов'ю до мого мистецтва і до усіх сотворінь. Не допусти, щоб бажання заробити чи пошуки слави керували моїм мистецтвом, бо в такому разі вороги правди і любові могли б це використати і відсторонити мене від шляхетного обов'язку служити Твоїм дітям.

Підтримай сили мого серця, щоб воно було завжди готове служити як багатим, так і бідним, як друзям, так і ворогам, як злим, так і добрим людям.

Нехай при спілкуванні з хворим мій розум залишається ясним, не обтяженим ніякою сторонньою думкою, щоби я виразно усвідомлював те, чому мене навчили досвід і наука, бо ж величними і розкішними є пошуки, що мають за мету підтримання життя і здоров'я всіх сотворінь.

Вчини так, щоби мої хворі могли довірятися мені і моєму мистецтву. Якщо ж невігласи засуджуватимуть і висміюватимуть мене, нехай любов до мого фаху буде моїм захистом, зробить мене непорушним, щоби я зміг вистояти в правді, незалежно від знатності, положення чи віку моїх друзів.

Уділи мені, Боже мій, поблажливості і терпеливості щодо хворих — знедолених та грубіянів.

Даруй мені поміркованість у всьому, але ненаситність у науці.

*Позбав мене впевненості, що все мені під силу.
Дай мені силу, волю та змогу помножувати свої
знання, бо ж нині я вже здатен відкрити в своїй
свідомості речі, про існування яких я ще вчора не
здогадувався, адже наука велична, а людський ро-
зум постійно сягає вперед» [9, с. 20–21].*

Преподобний *Агапіт Печерський*, чернець Києво-Печерського монастиря, один з найвідоміших фахівців у галузі медицини XI ст. Агапіт молитвою і зіллям, яке сам готував, зцілював душевні та тілесні недуги. Вилікував чернігівського князя Володимира Мономаха, якому передав зілля. Був визнаний «безмідником», оскільки не брав за лікування платні.

Літописець у «Києво-Печерському патерику» розповідає, що один лікар-вірменин, який мав значну практику в лікуванні, спочатку з недовірою ставився до Агапіта, але згодом, пересвідчившись у численних зціленнях пацієнтів через Агапіта, прийняв християнську віру і став ченцем Києво-Печерського монастиря. Преподобний Агапіт похований у Ближніх печерах Києво-Печерської лаври [3, с. 131–136].

В. Ф. Войно-Ясенецький (архієпископ Лука) (з Керчі) — унікальний лікар, видатний професор хірургії, церковний діяч, талановитий проповідник, який написав 55 наукових праць із хірургії, фізіології й анатомії та 12 томів проповідей. Найвідомішою є його книга «Нариси гнійної хірургії», нагороджена Сталінською премією першого ступеня, була настільною книгою російських хірургів. У цій книзі святитель Лука висвітлив християнський підхід лікаря до хворого, любов до людини як образу і подоби Божої. Його скальпель і молитви врятували життя багатьом хворим, зокрема в роки Другої світової війни.

За визнання істини багато разів ув'язнювався та відбував адміністративні заслання. Святитель Лука (Войно-Ясенецький) не схибив з істинного шляху і проніс вогонь віри крізь усі земні випробування в роки безвір'я.

Він написав книгу з дуже глибоким змістом «Дух, Душа і Тіло», у якій зазначив: «Між духом, душею і тілом існує постійний зв'язок і взаємодія. Все те, що відбувається в душі людини протягом її життя, має значення й необхідне тільки тому, що все життя нашого тіла й душі, всі думки, почуття, вольові акти найтіснішим чином пов'язані з життям духу» [7, с. 40]. У цій праці Войно-Ясенецький подає глибоке обґрунтування батьківського підходу до хворого. Для нього не було «медичного випадку», а була жива страждаюча людина, фізичне одужання якої він пов'язував із зверненням до Бога.

Архієпископ Лука зазначає: «Євангеліє включає в себе найбільш піднесене вчення про людину і гідність її особистості та містить виключно високу мораль. Євангеліє є звісткою справжнього, найвищого гуманізму (...). Найвищим про-

явом моральності, згідно з вченням Христа, є готовність врятувати людину, бо «немає більшої любові від тієї, як хто життя своє за ближніх віддає» (Ів. 15, 13). Це справжні слова Христа, які є основою християнської моралі і християнських відносин між людьми».

Архієпископ Лука зауважував: «Не пробуйте розділяти образ хірурга і єпископа. Образ, розділений надвоє, неминуче виявиться помилковим» [1, с. 15]. Його справи за своїм значенням вийшли за межі свого часу, захопили життя багатьох поколінь, стали заповітом та ідеалом для наслідування.

У всесвітньо відомому художньому фільмі Джакомо Кампіотті «Джузеппе Москаті. Любов, яка зцілює» (2007), створеному на основі реальних подій, беззаперечним ідеалом постає лікар *Джузеппе Москаті*, котрого у 1987 р. Папа Іван Павло II визнав святим. Постать Джузеппе Москаті вражає. Блискучий розум, сила духу, цілеспрямованість, гідна подиву жертвовність і вражаюча любов до кожної людини як особистості, віддана дружба, послідовність у переконаннях та вчинках — усі ці якості гармонійно поєднував у собі Москаті, уособлюючи незмінну відданість Богові.

Джузеппе Москаті, італійський лікар, науковий співробітник, професор університету, наголошував: «Пам'ятайте, що, займаючись медициною, ви взяли на себе обов'язок постійно вчитися, відноситись з любов'ю і співчуттям до відкинутих, з вірою і ентузіазмом, не слухаючи похвали, критики чи заздрості, бути відповідальними перед Богом» [12, с. 33]. Завжди виважений, спокійний і милосердний до нужденних. Всупереч суспільним обставинам, які відкрито заперечували універсальні, вічні та незмінні цінності й етичні засади, Джузеппе Москаті, реалізуючи їх, не втративши своєї автентичності, мав незаперечну повагу серед людей із різних суспільних верств. Він стверджував: «Не наука, а милосердя перетворило світ». «Життя — це мить. Тріумфи, почесні, багатство і наука — перехідні. Всі спокуси життя відходять. Залишається лише вічною любов — причина всякої доброї справи. Бо любов — це Бог». «Люби істину, будь собою без удавання, страхів та умов. Якщо істина накликає на тебе переслідування, прийми їх; і якщо вона коштує тобі мук, терпи їх. І якщо заради істини тобі доведеться принести в жертву самого себе і своє життя, принеси цю жертву мужньо». «Озбройтесь твердістю духа. У кожного з нас своє місце в битві. Господь дав нам все, і Він питає, як ми розпорядились Його дарами». «Не забувайте, що перед вами не тільки тіла, а й душі безсмертні, божественні, так що любіть їх, як самих себе. Працюйте з вірою і ентузіазмом, глухі до похвали і осуду». Аналізуючи життя святого, бачимо безцінні якості чужого християнина та зразкового лікаря. Москаті був активним дослідником (його роботи значно розширили знання про цукровий

діабет та сприяли відкриттю інсуліну), членом Королівської медико-хірургічної академії, невтомно приймав пацієнтів не лише в шпиталі, а й у власному домі, навчав студентів, та на запитання колег про те, як він усе встигає, відповідав: «Людина, котра починає день із Божественної Літургії та Євхаристії, має невичерпне джерело сил та натхнення». Особливої уваги заслуговує його трактування хвороби, яку розглядав у контексті людини в її інтегральності: «Допомоги потребує не лише немічне тіло, а й слабка душа, що просить порятунку».

Відтак, нужденні отримували повноцінне лікування, що часто зцілювало не лише фізично, а й змінювало все життя людини. Святий Джузеппе Москаті чітко демонструє нам аксіому: дорога до Всевишнього не пролягає окремо від реальності. Щобільше, вона її перевищує. Лише занурившись у глибину людських страждань, ми зможемо піднятися до Бога. Джузеппе Москаті ніколи не ухилявся від жертвовної допомоги найбіднішим із бідних і вибрав ту дорогу, яку хотів. Він міг би мати все, та отримав ніщо. Проте в тому «ніщо» він знайшов усе.

Любов'ю до ближнього і бажанням прийти на допомогу відзначалася *сестра Марта Вєцка*. На Різдво, з м. Підгайці (Тернопільщина), де вона працювала медсестрою у лікарні, у листі до батьків писала: «Мені було приємно бути поруч з моїми улюбленими хворими в цей різдвяний день, переповнений радості, молитви та колядок. Важливим є не тільки визнання «мої улюблені хворі», але і підтвердження, що серед них відчуваю справжню радість, що не тільки працюю для них, але живу їх стражданням...».

Героїчний вчинок любові до ближнього відображає остання подія у її житті. У лікарні потрібно було зробити дезінфекцію приміщення, у якому лежала хвора на тиф. Це повинен був зробити молодий працівник лікарні, у якого була дружина з маленькою дитиною. Передбачаючи, що він може заразитися, сестра Марта замінила його. Невдовзі після цього тиф атакував її організм і через кілька днів важкої хвороби і страждання вона перейшла до Вічності [10, с. 21–33].

Абсолютні цінності подаровані нам Творцем як орієнтир і дороговказ у житті, і ми повинні їх відстоювати. Божа Перемога — остаточна. Як пророк Даниїл (Дан. 1–14) [6, с. 999–1021], оточений загрозами, все-таки залишився до кінця вірним Богові та побачив велич Господньої Перемоги, так нехай Господь і лікарям дарує мудрість стати на захист людського життя і здоров'я, так щедро даного людству Творцем неба і землі, дарує постійне натхнення у праці для звершення Його святих задумів на Божу славу.

Висновок

Реалізація покликання лікаря на моральних, абсолютних, вічних і незмінних цінностях та за-

садах на основі зворушливих прикладів Гіппократа, Косьми і Даміана, Пантелеїмона, Абу Алі аль-Хусейн ібн Абдаллах ібн Сіні, Мойсея Маймоніда, Агапіта Печерського, святителя Луки (Валентин Феліксович) Войно-Ясенецького, Джузеппе Москаті, сестри Марти Вєцкої тощо сприятиме підвищенню ефективності системи охорони здоров'я, а також організації навчального процесу, спрямованого на підготовку гуманних та висококваліфікованих фахівців.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у розробці заходів з розширення викладання «Основ біоетики та біобезпеки» й «Основ християнської етики та моралі», які б враховували приклади, гідні до наслідування, що зумовило б не тільки фахову підготовку працівників органів і установ системи охорони здоров'я, студентів, інтернів, курсантів-лікарів і провізорів системи медичної освіти, а й виховання їх у душі любові до ближнього, милосердя, готовності до самопожертви в ім'я хворих, співчуття їм у горі, високої гуманності, моральності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Войно-Ясенецький В. Ф.* Наука и религия / В. Ф. Войно-Ясенецький. – М. : ОБРАЗ, 2007. – 191 с.
2. *Грандо А. А.* Врачебная этика : пособие / А. А. Грандо, С. А. Грандо. – К. : Триумф, 1994. – 256 с.
3. *Києво-Печерський патерик* / пер. із церковнослов. М. Кашуби і Н. Пікулик. – 2-ге вид., виправл. – Л. : Свічадо, 2010. – 192 с.
4. *Луцик І. Я.* Життя святих, пам'ять яких Українська Греко-Католицька Церква кожного дня впродовж року почитає / І. Я. Луцик. – Львів : Свічадо, 2011. – С. 800.
5. *Павлович Т. П.* Авиценна — выдающийся врач-философ / Т. П. Павлович, Н. Н. Филиппевич // Авиценна: мыслитель, ученый, гуманист : материалы междунар. науч. конф. Республика Беларусь, Минск, 18 декабря 2013 г. – Минск, 2013. – С. 225–227.
6. *Святе Письмо Старого та Нового Заповіту* (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / перекл. О. І. Хоменко. – Львів : Місіонер, 2008. – 1460 с.
7. *Святитель Лука* (Войно-Ясенецький). Дух, душа и тело : избранные поучения / Святитель Лука (Войно-Ясенецький). – 2-е изд. – М. : Дарь, 2006. – 318 с.
8. *Життя святих по изложению святителя Димитрия, митрополита Ростовского.* – Барнаул : Изд-во прп. Максима Исповедника, 2004. – Т. 11. – 205 с.
9. *Юлиш Е. И.* Великие врачи средневековья. Моисей Маймонид и его «Молитва врача» / Е. И. Юлиш // *Новости медицины и фармации.* – 2007. – № 2. – С. 20–21.
10. *Galazka G.* Błogosławiona Siostra Marta Wiecka / G. Galazka. Wyd-wo : Michalineum, 2013. – 190 s.
11. *Giovanni Paolo II.* Lettera Enciclica Evangelium Vitae, 25 marzo 1995 / Giovanni Paolo II. – Citta del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 1995. – 192 p.
12. *Jelardi A.* Giuseppe Moscati e la scuola medica sannita del Novecento / A. Jelardi. – Benevento : Edizioni Realta Sannita, 2004. – 303 p.

13. *Potter V. R. Bioethics: the Science of Survival / V. R. Potter // Perspectives in biology and medicine. – 1970. – N 14. – P. 23–48.*

14. *Encyclopedia of Bioethics : 5 Vol. / ed. W. T. Reich. – 1st ed. – New York : The Free Press, 1978. – Vol. I. – 1933 p.*

15. *Reich W. T. The World Bioethics. The struggle over its Earliest meanings / W. T. Reich // Kennedy institute of Ethics Journal. – 1995. – Vol. 5, N 1. – P. 45–56.*

16. *Sgreccia E. Manuale di bioetica / E. Sgreccia. – Milano : Vita e Pensiero, 1999. – Vol. I. – 817 p.*

17. *Spinsanti S. Etica bio-medica / S. Spinsanti. – Milano : Edizioni Paoline, 1988. – 232 p.*

Надійшла 1.03.2016

Рецензент д-р філос. наук, проф. С. В. Пустовіт

УДК 614.25:615.11

С. Г. Убогов, канд. фарм. наук,

Г. В. Гусева^{1, 2}

ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

*Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика,
Київ, Україна,*

¹ *Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,*

² *Академія адвокатури України, Київ, Україна*

УДК 614.25:615.11

С. Г. Убогов, Г. В. Гусева^{1, 2}

ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, Київ, Україна,

¹ *Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,*

² *Академія адвокатури України, Київ, Україна*

Обґрунтовано доцільність законодавчого забезпечення дотримання етичних норм медичними та фармацевтичними працівниками. Запропоновано комплекс заходів, необхідних для реалізації цього завдання. У рамках громадської ініціативи розроблено законопроект щодо забезпечення дотримання етичних норм у сфері охорони здоров'я. Показано, що прийняття цього законопроекту сприятиме гуманізації та розвитку системи охорони здоров'я України.

Ключові слова: охорона здоров'я, професійна етика, етичні кодекси, законодавство.

UDC 614.25:615.11

S. G. Ubogov, G. V. Guseva^{1, 2}

THE IMPROVEMENT OF LEGISLATIVE SUPPORT IN COMPLIANCE WITH ETHICAL CODES OF HEALTH WORKERS OF UKRAINE

P. L. Shupyk National Medical Academy of Post-Graduate Education, Kyiv, Ukraine,

¹ *Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,*

² *Academy of Advocacy of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

The expediency of legislative support to abidance of ethical standards of medical and pharmaceutical workers is justified. The complex of measures necessary for the implementation of this task is offered. There is developed draft law for support to abidance ethical standards in health care. It is shown that the adoption of the draft law will facilitate humanization and development of the health system in Ukraine.

Key words: healthcare, professional ethics, ethical codes, legislation.

Актуальність проблеми

Проблеми охорони здоров'я населення та діяльність, спрямована на збереження і зміцнення здоров'я, потребують постійної уваги з боку держави. Однією з передумов ефективного функціонування національної системи охорони здоров'я є неухильне дотримання принципів професійної етики і деонтології медичними та фармацевтичними працівниками. Дана вимога закріплена в пункті «г» статті 78 Закону України «Основи за-

конодавства України про охорону здоров'я», що зумовлено визначеністю охорони здоров'я як пріоритетного напрямку державної політики та фактора національної безпеки країни [5]. Тому створення ефективних, законодавчо закріплених механізмів забезпечення дотримання норм професійної етики працівниками охорони здоров'я — актуальне та важливе завдання вітчизняної медицини і фармації.

Мета даної роботи — обґрунтування та розробка пропозицій щодо законодавчого забезпе-